

—Steaua galbenă? Și ce-i cu asta? N-o să murim...

(Bietul meu tată! Din ce cauză ai murit oare?) Însă deja se dădeau noi decrete. Nu mai aveam dreptul să intrăm în restaurante, în cafenele, să călătorim cu trenul, să ne ducem la sinagogă, să ieșim pe stradă după ora șase seara.

Apoi a fost ghetoul.

La Sighet au fost înființate două ghetouri. Unul mare, în mijlocul orașului, care ocupa patru străzi, și unul mai mic, care se întindea pe mai multe străduțe, la periferie. Strada pe care locuiam noi, Strada Șerpilor, se găsea în incinta primului. Dar, cum făcea un cot, ferestrele care dădeau spre strada exterioară au fost bătute în cuie. Am cedat câteva camere unor rude alungate din apartamentele lor.

Încet, încet, viața a redevenit „normală“. Gardul de sârmă ghimpată care ne încercuia ca un zid nu ne speria prea tare. Ne simțeam chiar destul de bine: eram între noi. O micuță republică evreiască... Autoritățile au stabilit un consiliu evreiesc, o poliție evreiască, un birou de ajutor social, un comitet de muncă,

un departament de igienă – un adevărat aparat guvernamental.

Eram uimiți. Nu vom mai avea înaintea ochilor acele fețe ostile, privirile acelea pline de ură. Gata cu teama și neliniștea. Trăiam între evrei, între frați...

Desigur, erau și momente neplăcute. În fiecare zi, germanii veneau să ia oameni pentru încărcarea trenurilor militare cu cărbune. Nu erau prea mulți voluntari pentru acest gen de muncă. Însă, în afară de asta, atmosfera era calmă. Nu avea de ce să ne fie teamă.

Toată lumea credea că vom rămâne în ghetou până la sfârșitul războiului, până la sosirea Armatei Roșii. Apoi, totul va fi ca înainte. În ghetou nu domnea nici germanul, nici evreul: domnea iluzia.

Cu două săptămâni înainte de Rusalii, oamenii se plimbau fără griji pe străzile pline de lume, mângâiați de razele primăvăratice ale soarelui. Discutau veseli. Copiii se jucau pe trotuare. Eu studiam Talmudul în compania câtorva colegi, în grădina lui Ezra Malik.

La lăsarea serii, în curtea casei noastre s-au adunat vreo douăzeci de persoane. Tata

le spunea anecdotă și își expunea părerea despre situație. Era un bun povestitor.

Deodată, poarta s-a întredeschis și a intrat Stern, un fost negustor devenit polițist, care l-a luat deoparte pe tata. În pofida întunericului care începea să ne învăluie, l-am văzut cum pălește.

— Ce s-a întâmplat? l-au întrebat ceilalți.

— Nu știu. Sunt convocat la o ședință extraordinară a consiliului. Probabil că s-a întâmplat ceva.

Nu a mai terminat istorioara amuzantă pe care tocmai ne-o povestea.

— Mă duc chiar acum, a spus tata. Mă întorc cât pot de repede. Am să vă povestesc. Așteptați-mă.

Eram gata să-l așteptăm mai multe ore. Curtea s-a transformat într-un fel de anticameră a unei săli de operație. Așteptam să se deschidă poarta, să vedem cum se deschide cerul. Au venit și alți vecini, alarmați de zvonul care se răspândise deja. Toată lumea se uita la ceas. Timpul trecea foarte încet. Ce putea să însemne o ședință aşa de lungă?

— Presimt că s-a întâmplat ceva rău, a spus mama. În după-amiaza asta, am zărit fețe noi

în ghetou. Doi ofițeri germani, de la Gestapo, cred. De când suntem înciși aici, nu s-a arătat niciun ofițer...

Era aproape miezul nopții. Nimeni nu avea chef să se ducă la culcare. Unii s-au repezit până acasă să vadă dacă totul era în ordine. Alții s-au întors la casele lor, dar ne-au rugat să-i anunțăm imediat ce se întorcea tata.

Într-un Tânziu, poarta s-a deschis și acesta a apărut, palid la față. Toți s-au strâns în jurul lui:

—Povestiti-ne! Spuneți-ne ce s-a întâmplat...

Aveau atâtă nevoie de un cuvânt de îmbărbătare, de o frază care să-i asigure că nu aveau motiv să se teamă, că întâlnirea fusese una banală, obișnuită, că se discutase despre probleme sociale, sanitare... Dar era de ajuns să te uiți la fața descompusă a tatălui meu ca să-ți dai seama de adevăr:

—O veste îngrozitoare, a anunțat el în cele din urmă. Transporturi.

Ghetoul urma să fie lichidat. Plecarea avea să se facă în ordinea străzilor, începând de a doua zi.

Oamenii voiau să știe tot, să afle toate detaliile. Vesta ne năucise, dar voiam să bem cupa până la fund.

— Unde ne duc?

Era secret. Un secret pentru toți, cu excepția unuia singur: președintele consiliului evreiesc. Dar el nu voia să-l dezvăluie, nu putea să-l dezvăluie. Cei din Gestapo îl amenințaseră că-l împușcă dacă vorbește.

Tata a remarcat cu o voce spartă:

— Circulă anumite zvonuri după care vom fi deportați undeva în Ungaria ca să lucrăm în fabricile de cărămidă. Motivul: se pare că frontul este prea aproape...

Și, după o clipă de liniște, a adăugat:

— Avem dreptul să luăm doar lucrurile personale. Un rucsac, hrană, câteva haine. Nimic altceva.

Și, din nou, liniștea grea s-a lăsat peste noi.

— Duceți-vă să-i treziți pe vecini, a spus tata. Să se pregătească...

Umbrele din jurul meu s-au trezit parcă dintr-un somn lung. Și au plecat tăcute care-ncotro.

Am rămas singuri. Deodată, Batia Reich, o rudă care locuia la noi, a intrat în cameră.

— Bate cineva la fereastra întintuită în cuie, cea care dă în exterior!

Numai după război am aflat cine bătuse. Era un inspector de la poliția maghiară, un prieten al tatălui meu. Acesta ne spusesese înainte să intrăm în ghetou: „Fiți liniștiți. Dacă vă amenință un pericol, am să vă avertizez.“ Dacă ar fi putut, în seara aceea, să ne vorbească, poate că am fi reușit să fugim... Dar când am izbutit să deschidem fereastra, era prea târziu. Afară nu mai era nimeni.

Ghetoul s-a trezit. Una după alta, ferestrele s-au luminat.

Am intrat în casa unui prieten al tatălui meu. L-am trezit pe stăpânul casei, un bătrân cu barba albă, cu ochii visători, cu spatele încoviat din cauza lungilor ceasuri de studiu.

— Treziți-vă, domnule. Treziți-vă! Pregătiți-vă de drum. Veți fi expulzat mâine, dumneavoastră și familia, dumneavoastră și toți evreii. Unde? Nu mă întrebați asta, domnule, nu îmi puneți întrebări. Numai Dumnezeu ar putea să vă răspundă. Pentru numele cerului, treziți-vă...

Nu înțelesese nimic din ce-i spusesem. Se gândeau, fără îndoială, că-mi pierdusem mintile.

— Ce tot spui acolo? Să mă pregătesc de plecare? Ce plecare? De ce? Ce se întâmplă? Ai înnebunit?

Pe jumătate adormit, m-a măsurat, cu privirea plină de teamă, ca și cum se aștepta să izbucnesc în râs și să-i mărturisesc:

— Urcați-vă din nou în pat; culcați-vă. Visăți. Nu s-a întâmplat nimic. Nu a fost decât o farsă...

Gâtul mi se uscăse și cuvintele nu reușeau să iasă, căci buzele îmi erau parcă paralizate. Nu puteam să spun nimic.

Atunci a înțeles. A coborât din pat și, cu gesturi automate, a început să se îmbrace. Apoi s-a apropiat de patul în care dormea soția lui, i-a atins fruntea cu o infinită tandrețe; ea a deschis ochii și mi s-a părut că i-a surâs. Apoi s-a dus la paturile celor doi copii și i-a trezit brusc, smulgându-i din lumea viselor. Am fugit.

Timpul trecea foarte repede. Era deja ora patru. Tata alerga în dreapta și-n stânga, extenuat, consolându-și prietenii, dând fuga la consiliu pentru a vedea dacă nu cumva edictul fusese revocat; până în ultima clipă, a păstrat în suflet speranța.

Femeile fierbeau ouă, frigeau carne, pregăteau prăjituri, confectionau rucsacuri, copiii rătăceau peste tot, cu capul plecat, neștiind unde să se așeze, unde să găsească un loc fără să-i deranjeze pe oamenii mari. Curtea noastră se transformase într-un fel de iarmaroc. Obiecte de valoare, covoare de preț, candebre de argint, cărți de rugăciune, biblii și alte obiecte de cult zăceau de-a valma pe jos, pline de praf, sub un cer minunat de albastru, biete lucruri care păreau că nu aparținuseră niciodată cuiva.

La ora opt dimineața, oboseala, ca plumbul topit, se coagulase în vene, în membre, în creier. Mă rugam, când, deodată, am auzit strigăte pe stradă. Am aruncat cât colo filacterele și am alergat la fereastră. Jandarmii unguri pătrunseseră în ghetou și urlau pe strada vecină:

— Toți evreii afară! N-o mai lungiți!

Polițiștii evrei intrau în case și spuneau, cu voce joasă:

— A sosit clipa... Trebuie să lăsați aici toate astea...

Jandarmii unguri loveau cu patul puștii, cu bastonul, pe toată lumea, fără motiv, în

dreapta și-n stânga, bătrâni și femei, copii și infirmi.

Casele se goleau unele după altele și strada se umplea de oameni și pachete. La ora zece, toți condamnații erau afară. Jandarmii făceau apelul, o dată, de două ori, de douăzeci de ori. Era foarte cald. Sudoarea scălda fețele și trupurile oamenilor.

Copiii plângneau de sete.

Apă! Era aproape, în case, în curți, dar era interzis să rupi rândurile.

— Apă, mamă, apă!

Polițiștii evrei din ghetou au reușit, pe ascuns, să umple câteva sticle. Surorile mele și cu mine, care aveam încă dreptul să ne mișcăm, căci urma să plecăm cu ultimul convoi, i-am ajutat cum am putut.

La ora unu, în sfârșit, s-a dat semnalul de plecare.

Toată lumea s-a bucurat, da, s-a bucurat. Credeau, fără îndoială, că nu exista suferință mai mare în infernul lui Dumnezeu decât aceea de a sta acolo, pe pavaj, printre pachete, în mijlocul străzii, sub soarele arzător, că orice era mai bine decât asta. Au pornit, fără să se

uite la străzile părăsite, la casele goale, la grădini, la pietrele de mormânt... Fiecare purta în spate un rucsac. În ochii tuturor se citea, printre lacrimi, suferința. Încet, cu greu, convoiul înainta spre poarta ghetoului.

Iar eu stăteam pe trotuar, privindu-i cum trec, incapabil să fac vreo mișcare. Uite-l pe marele rabin, cu spatele încovoiat, cu fața rasă, cu bocceaua în spate. Simpla lui prezență în mijlocul celor expulzați era de ajuns să facă ireală acea scenă. Mi se părea că văd o pagină smulsă dintr-o carte de povești, dintr-un roman istoric despre captivitatea în Babilon sau despre Inchiziția spaniolă.

Treceau prin fața mea, unii după alții, profesorii, prietenii, ceilalți, toți cei de care îmi fusese teamă, toți cei de care râsesem poate într-o zi, toți cei alături de care trăisem vreme de mulți ani. Plecau dezamăgiți, ducându-și sacul, ducându-și viața, abandonându-și căminele și anii copilăriei, încovoați ca niște câini bătuți.

Treceau fără să se uite la mine. Mă invidiau probabil.

Procesiunea a dispărut după colțul străzii. Cățiva pași și avea să treacă de gardul ghetoului.